

ŽENSKI SVET

LETO 12 * FEBRUAR
1934

V lastnem interesu

ne bodite lahkomišelní pri negovanju lepote. Tisoči žena najdejo svojo srečo in zadovoljstvo, ker so slednjič prišle na pravo pot lepote nege. Poslužite se tudi Vi te prilike!

Ako imate jako mastno lice, se Vam delajo ogrci in velike pore, ki se ne dajo prikriti tudi z najdebelejšo plastjo pudra ali šminke. Ako pa redno masirate svoj obraz zjutraj in zvečer s Pore-mlekom, boste dobili presenetljivo naglo izredno lepo in čisto polt. Ena steklenica z navodilom Din 32'—.

Mladostno lepoto obraza ohranite s stalno uporabo dokazane fine Porenal-kreme. Mastna Porenal-krema, uporabljana preko noči, varuje, pomlajuje in obnavlja kožo, a suha Porenal-krema, kot podloga pudru, zožuje velike pore, drži odlično puder in olepšava obraz. Porenal-kremam je odveč vsaka reklama, kajti učinkovanje preseneča! Ena tuba suhe ali mastne Din 18'—.

Najfinjši puder, ki odlično drži, a ne prepušča znoja, zelo fino parfimiran, nežen, v prekrasnih barvah, zajamčeno neškodljiv, to je Porenal-puder, edinstven svoje vrste. Ena škatlica Din 24'—.

Olepšavajoče Porenal-milo ustvarja blago, istimensko penasto kremo, ki blagodejno deluje ne samo na čistočo, temveč tudi na lepoto obraza in rok. En komad Din 12'—.

Dišiče izginejo za vedno z obraza, rok, nog, prsi itd., ako uporabljate Erbol-prašek. Delovanje naglo in zanesljivo in ne škodi koži. En lonček z navodilom Din 15'—.

Solneče pege in rumene madeže odstranite naglo in zanesljivo z uporabo holandske mlečne kreme. Uspeh preseneča, a učinkovanje je naglo. En lonček Din 15'—.

Mesto mila pasta Majalis umije Vaš obraz in ob enem uspešno neguje lice. Ta pasta se priporoča damam, ki ne prenesejo niti najblažjega mila, a hočejo vendar imeti sveže umito in čisto lice. Velika steklena doza Din 15'—.

Že 30 let najboljša barva za lase, zajamčena v zanesljivosti delovanja, trajna, enostavna v uporabi, prekrasne barve od zlatorumene do črne, je samo Oro-barva. Ena garnitura z navodilom Din 30'—.

Izpadanje las in prihajaj momentano prenehata z uporabo vode od kopriv. Najstarejši in edino zanesljivo sredstvo za uspešno nego las, ki postanejo bujni in bleščeči. Velika steklenica Din 50'—.

Ne pozabite, da so roke zrcalo vsake žene, toda ako želite, da Vam bodo lepo bele, gladke in mehke, kljub hišnemu poslu ali sportu in pisarni, nadrgnite jih s samo malo specialno Jefais Blanc kremo. 1 tuba Din 10'—.

Deviške grudí — ponos vsake žene, zadobe z masažo eliksirja Eau de Lahore lepe oblike in napetost. Steklenica z navodilom Din 40'—.

Zahtevajte povsod ali pišite glavni zalogi: |
NOBILIOR PARFUMERIJA, ZAGREB ILICA 34

Pošljite čimprej
prvi obrok naročnine!

Kroje po meri
za damske obleke izdeluje

Modni salon

ROZMAN

Ljubljana, Dvorni trg 3

Pošljite točno mero in sliko.
Za izbiro so istotam naj-
modernejši journali na raz-
polago. — Cene od

Din 8 — 22 —

Ali imate
lepe, bele
zobe?

Oni so najlepši
naravni nakit.

Naj Chlorodont skrbi za lepoto
in zdravje Vaših zob. Če se
zjutraj in zvečer uporablja

**zobna pasta
Chlorodont**

postanejo zobje sijajno beli in
zobni emailj se ne pokvari.

Mala tuba Din. 8.—
Velika tuba Din. 13.—

ŽENSKI SVET

FEBRUAR 1934

LJUBLJANA

LETO XII-2

Pod dalmatinskim solncem

Maša Slavčeva

Nadaljevanje

Otroci so rasli in bili kakor vsi otroci na otoku. Z drugimi so iskali školjke v morju in lovili ribe, hodili so past očetove ovce in prinašali travo in osat, jezdec na mezgih, osedlanih s sedli, kakršne so imeli njih pradedje pred sto in sto leti. V šolo so hodili neradi kakor vsi otroci na otoku, sanjali so le o ladjah in daljnjih deželah.

Leta so tekla enakomerno, ljudje so živeli svoje vsakdanje življenje v miru, ki ga niso kalili izredni dogodki.

Olujevi otroci so odrasli. Postali so godni za možitev.

Prvi se je oženil šepavec Rok. Zaljubil se je v čedno in bogato dekle Zoro, hčer vaškega trgovca. Ni se nadejal, da ga bo hotela vzeti, a ona je kljub njegovi telesni hibi pristala na snubitev.

Žena je Oluji rano umrla, pretežko je bilo zanjo breme trpljenja v prvih zakonskih letih. Ugasnila je nenadoma čez noč.

Otroci so bili sami. Oče se zanje ni brigal, samo za Marka je skrbel in ga razvajal. Roka se je izogibal kakor svojega utelešenega greha in za dekle mu tudi ni bilo mar. Rok je čutil očetovo sovraštvo, a iz njegove osamelosti se ni porodila mržnja do ljudi, ki ga niso ljubili.

Stari je začudeno pogledal, ko mu je povedal Rok, s katero se misli oženiti, in nekaj kot spoštovanje do sina se je zganilo v njem. Vedel je, da ga bo Zora vzela bolj iz usmiljenja nego iz ljubezni, in sram ga je postalo svojega ravnanja s sinom.

Po poroki se je Zora preselila v njegovo hišo in gospodinjala vsem, Kata pa ji je pomagala.

Skoro se je i zanjo oglasil snubec.

Stari je pomislil: zakaj bi mu je ne dal? Vedel je, da ima Duje naložen denar v nekem podjetju na celini, bil je torej dobrodošel snubec za Kato. O ljubezni ni bilo govora. Malo zakonov bi sklenili na otoku, če bi izbirali po sreči. Redkokdaj se je pripetilo, da se je priženil otočan v kak drug kraj ali pa tujec na otok.

Kata je na tihem ljubila siromašnega fanta, ki ni imel ničesar razen dolgov. Vedela je, da bi mu je oče nikoli ne dal, in se ni upala upreti njegovi volji, ker je slutila, da bi ne hasnilo nič. Okrog nje se se je sukalo mnogo mladih, čednih fantov, ki bi jo bili voljni vzeti, a

Kati ni bilo do nikogar; če ni mogla dobiti tistega, ki ga je ljubila, ji je bilo vseeno, komu mora prisiljeno slediti. Tiho, da nihče ni vedel za njeno bol, je pokopala svojo ljubezen.

Životarila sta z možem tako kakor sosedje. Iz dneva v dan garanje, večni boj s sušo in kamenjem. Letine so bile slabe, denar je kopnel. Molčala sta in delala, nič ni sladilo njunega življenja.

* * *

Roku in Zori se je rodila hči Palmira. Stari Oluje se je glasno in zlobno zasmel, a rekel ni nič. Njeno mater pa je stal porod življenja.

Rok je bil globoko veren in vdan v voljo božjo. To mu je tešilo žalost za ženo. Od mladih nog se je naučil odrekati marsičemu, zdelo se mu je, da je brezmiselno kljubovati usodi, in tako se je vdal v vse, kar mu je prinesla.

Ostali so zopet sami: Oluje, Rok s Palmiro in Marko. Stari je vzel tujo žensko v hišo, da je oskrbovala otroka in jim gospodinjala. Nagovarjal je Marka, naj se oženi.

Ta je imel nevesto že izbrano, a bila je revna kot cerkvena miš. Ko je stari to izvedel, se mu je v očeh zablistalo kakor prihajajoča nevihta. A Marko se ni dal zastrašiti. Po kosilu, pri vinu sta pričela razgovor, ki se je vlekel dolge ure. Niti sin, niti stari ni hotel odnehati. In ko je sin ponovil, da se ne vda, da hoče baš Vinko in nobene druge, je stari zaklel in udaril s pestjo po mizi, da je odmevalo:

„Nikoli! Ali sem te mar zato ljubil, ti izpolnil sleherno željo in te razvajal, da si končno izbereš pritepenko, beračico! Nikoli! Vse bo Rokovo, če mi storiš to, da veš! Prav nič ne dobiš, če jo vzameš!“

„Tedad grem od doma, oče. Raje garam in stradam, ko da bi se odrekel njej, ki jo imam rad. To je moja zadnja beseda. Stokrat srečnejša sta Rok in Kata, ki se nikoli nisi brigal zanje; lahko sta se poročila po srcu. Da bi pa moral tebi plačati ljubezen s ceno ljubezni svoje do Vinke, ne, taka očetovska ljubezen naj bo prokleta, čuješ, prokleta tisočkrat!“ Odšel je in zaloputnil vrata za seboj.

Stari sedi negibno za mizo. Čaše leže od udarcev prevrnjene. Vino je rdeče kot kri, ki teče iz rane Križanega. „Zdaj pride povračilo,“ pravi stari in kimne z glavo, ki mu zleze globoko na prsi. In potem nenadoma zaihti, roke izproži preko mize, nasloni vanje svojo zgodaj osivelo glavo in hlipa polglasno molitve in jok. Ves daveči strah, ki mu ne da dihati svobodno, strah pred kaznijo božjo, plaka s temi solzami, ki se točijo v vino in se mešajo z njim: grenkoba s sladkostjo. V onemogli boli stiska pesti, bil bi se z usodo, ki mu vedno uničuje načrte in želje, on pa je do nje brez moči, kakor povezan.

Vstane in gre iz hiše. Po svojem posestvu hodi, gleda vrt, polje in vinograde in stiska zobe: nikoli ne bo tu gospodinjala tista deklina! V nič mu gre premoženje, otroci se selijo od doma, le Rok, šepavec, naj mu ostane? Tisti, ki ga najmanj ljubi? Poln je gnjeva, srd ga

lomi. A brez moči je. Preveč ljubi sina, da bi ga pognal. Še upa, morda pa se bo vendarle uklonil?

* * *

Kata živi s svojim možem. Le napol zavedno vrši svoje dolžnosti: gospodinja, dela, skrbi... Podjetje, v katero je bilo vloženo Dujmovo premoženje, je prišlo na boben in Duje je izgubil ves denar. Revščina pritiska bolj in bolj. Zapored rodi Kata dvojce otrok: Njega in Toma. Premalo jim daje zemlja, da bi preživljala vse. In mož se ne nadoma odloči: v Ameriko pojde.

Mnogo jih je tako odšlo z otokov v tujino in še odhajajo za zaslužkom ter puščajo mlade žene in otroke same; zato se nihče v selu ne čudi in tudi tast ne oporeka...

Ko je Duje odšel, ni bila Kata ne žalostna ne vesela. Odšel je pač. Dejal je, da bo pošiljal denar, da jim bo boljše potem... Težko je živela izpočetka. Otroka sta bila majhna, možev delež na delu je padel na njene rame, a da so bila ena usta pri jedi manj, se ni poznalo. Bila je čisto sama. Ponos pa ji ni dal, da bi šla k očetu in ga prosila pomoči.

Tega je le poredkoma zanesel korak do hčere. Če je posedel pri njej, nista mnogo govorila. Kata je bila vedno redkobesedna. Nikoli ni spregovorila z očetom nežne besede. Ko sta se ji rodila sinova, je češče prihajal, in ko sta rastla, jima je kdajpakdaj stisnil v ročico denar. „Za mamo,“ je dejal. Njej se ga ni upal dati. Rad bi bil sedel ves dan pri njih in ju gledal, a trma mu ni dala, da bi ostal. Čutil je, da je hčerino srce trdo, da ni v njem ljubezni do očeta. Rad bi ji potožil o Marku in čul njen svet (čeprav bi ga ne bil ubogal), ker se je čutil osamljenega; kajti tudi Rok se mu je po ženini smrti še bolj odtujil.

* * *

Marko ni odnehal, pospravil je svoje stvari. Stari je izvedel od ljudi, da sta oklicana z nevesto. Pekla ga je škodoželjenost pogledov in opazk. Bližal se je dan poroke, a oče in sin nista govorila.

„Če me boš kdaj potreboval, zanesi se name,“ je dejal Rok. „Morda se stari vendarle premisli...“

„Hvala ti,“ mu je odgovoril Marko, „bom že kako! Mlad sem še in rada se imava.“

Napočil je dan poroke.

„Zbogom, oče,“ je stopil poslednji hip Marko k staremu, „drugace ne morem, ne jezi se name in — hvala ti — za vse...“ Hripavo je zvenel njegov glas, hitro mu je podal roko in iskal s pogledom po kotih, ko da je kaj pozabil tam.

„Počakaj, kam vihraš kakor burja,“ ga je ustavil Oluje. „Ne mara, da bi ljudje brusili jezike in se mi smejali. Nikamor ne boš hodil od hiše. Pripelji jo sem, nevesto. Tretjina hiše je tvoja, tretjina Rokova, ostala moja. Kata je dobila svoj del v denarju. Gospodari dobro, delaj, kakor te je volja, a mene pusti pri miru. Razumeš?“

„Razumem!“ je dejal Marko in v njegovih očeh se je zaiskrilo. Hotel je zavrniti očetovo darilo, zavreči ga, a spomnil se je, da mora misliti na Vinko, ki je živela doslej siromašno in ki bi ji rad napravil udobno in lepo življenje. Odbiti očetov dar, bi pomenilo revščino, ne, moral je premagati svojo trmo radi nje. Težko je izdaval: „Hvala ti, oče!“

„Pripravi jedi in pijače, kakor se naši hiši spodobi, da ne bo sramota, ki mi jo delaš, še večja...“ je ukazal stari in potem odšel. Sedel je v jadrnico in se odpeljal. Šele pozno ponoči, ko je bila svatba pri kraju, se je vrnil. Ko sta se prvič srečala s snaho, je ni pogledal in ji ni odgovoril na pozdrav. Marko je poznal očeta, vedel je, da je vse zaman, zato ni silil vanj, in Vinka, plašno, drobno dekletce, se je morala sprijazniti z mislijo, da je tast ne mara.

Grenko je bilo staremu, ko je videl, kako lahko se mu je odrekel sin. Še trši, še bolj vase zaprt je postal.

* * *

Leta teko in otroci rastejo. Rokova Palma je vsak dan lepše dekletce in Katina dečka nič manj. Igrajo se ves ljubi božji dan. Stari gleda otroke z zadovoljstvom. Z lastnimi ni imel sreče, a vnuki so vredni potomci njegovega imena: lep, zdrav rod. Nestrpno čaka, kdaj se bo porodil Marku sin. Ni dvoma, da bo sin... Pripravljen mu je odpustiti samovoljnost, če mu usoda nakloni dediča.

Mine leto, dve, tri, pet — Marko in Vinka sta še vedno brez otrok. Marko sam je kot veliko dete. Na rokah nosi svojo ženo, sleherno ženo, ki jo razbere iz oči, ji izpolni, nežen je z njo, vedno prijazen, in kar pomnijo ljudje, ni bilo otočanke, ki bi tako lepo živela.

Le eno moti njuno složno življenje: da nimata otrok. Vedno, kadar srečata starca, jima očita njegov nemi pogled to, kar ju že itak dovolj boli. Ko da tirja od njih v plačilo za dom, ki ga jima je dal — otroka. Ogibata se starega, hudo jima je.

Kamorkoli pride Vinka, mora čuti pomilovalne besede, ki tako peko. Hudo, težko je življenje otočanov, ki imajo mnogo otrok, a nikoli niso hvaležni usodi, če jim jih ne da.

Biti brez otrok, je hiba, kazen božja. Zato nosi sleherna žena, kateri Bog ni dal otrok, neviden pečat, ki jo dela manjvredno pred drugimi, z deco blagoslovljenimi ženami.

Ljubezen, mlada ljubezen njuna, porojena iz zdravih nagonov, prosta kakršnekoli preračunljivosti, ki jima je palila srca, ni nikoli ugasnila. Še bolj vroča je postala, ker jo je netila skupna bol.

Narava je ustvarila ljudi v krajih, kjer uspevajo tako skopo sadovi zemlje, manj občutljive, trdnejše. Ni žalosti, ki bi jih popolnoma potrla, sleherno bridkost prenašajo s trpko vdanostjo in vztrajnostjo. Tudi velika veselja prenašajo mirno, vsaj brez glasnih dokazov na zunaj. Vsa čuvstva so globoko zakopana v ljudeh. Le redkokdaj vzki-

pi strast preko meja razuma, a takrat je neugnana in neprizanesljiva kakor nenadne nevihte.

* * *

Leta teko. Otroci doraščajo. V Katini hiši vlada zopet blagostanje. Njen mož dela težaska dela v Ameriki in dobro zasluži. Kati in sinovom pošilja denar, dobro se jim godi odslej.

Kata je sama. Njen mož je daleč. V mislih se često napoti tja, kjer je on. Kata ne ve, kaj je Amerika. Zanj je Amerika en sam rudnik, kjer dela njen mož. Samo rudo vidi in temne rove ter si često želi, da bi se vrnil. Sama je...

Druge žene imajo svoje može, garati morajo zanje in jim biti pokorne, poslušati njih trde besede ali pa živeti ob njihovi strani nepomembne, kot stvari, ki jih nihče ne mara. In Kata bi rada vse to, samo da bi se vrnil. A njega ni... Kdaj pride, tega nihče ne ve.

Rovi so tam globoki in mnogo rude je v njih — mnogo zaslužka. Redka so moževa pisma in še bolj redke besede v njih. Okorne so in težke.

A Kata živi ob njih in čaka. Včasih, ko gleda na morje, misli: nekoč priplove ladja in pripelje njega. In zadovoljna in potolažena je ob tej misli.

Nikoli mu ne piše s svojo okorno pisavo: pridi skoro... Ne, ona tega ne sme, on sam že ve, kdaj pride pravi čas...

Kata je lepa. Mnogokrat čuje v šali opazke, da je še vedno vredna greha. Seveda nihče ne misli na greh, a v njih robati govorici je to poklon. Le slaba tolažba je to Kati, v samoti. Svojo mlado ljubezen je pokopala, in tako je ukoreninjena v nji prisega, dana možu pred oltarjem, da ga je skoro vzljubila in so pogledi Luke, ki se je vrnil iz tujine, pogledi, ki so ji nekoč vžgali srce, brezpomembni.

In ko govori z njim, je njeno srce spokojno, niti za udarec ne utriplje hitreje. Luka se med tem ni oženil, čeprav bi lahko izbral med najlepšimi in najpremožnejšimi devojkami; preveč je ljubil Kato. Zdaj zaman troši lepe besede za njo.

„Dujmova žena sem, veš, kakšne so moje dolžnosti...“

„Nikoli ga nisi ljubila, Kata...“

„Zakaj mi govoriš to? Veš, da ni izhoda. Pozabiti sem morala svojo ljubezen do tebe, nič ni ostalo od nje, samo dolžnosti do moža in otrok. Lahko bi bila srečna, če bi se bila uprla takrat, ko je bil še čas, a danes je vse zaman.“

„Kata, denarja imam, prislужil sem ga v tujini. Samo ena žena je bila v srcu, ti... Zakaj bi morala biti vse življenje oba nesrečna? Kaj ni zemlja dovolj prostorna, da bi našla nekje košček sreče tudi midva? V Ameriko bi šla...“

„Luka, dvoje sinov imam, kako bi mogel ljubiti ženo, ki je zapustila dom in otroka?“

„Ljubil bi jo, ker bi vedel, da je to storila zame...“

„Ne morem ... Vse, kar je bilo, je pozabljeno; mora biti. Niti žival ne zapusti svojih mladičev, kako bi mogla to mati? Pusti me, ne ruši mojega miru. Težko sem ga našla ... Bog bodi s tabo in naj ti da, da si najdeš srečo, ki si je vreden.“

Enkrat samkrat je spregovorila preteklost in jo zamikalo življenje, a Kata je ostala trdna.

(Dalje prih.)

Saveta

Obraz iz narodopisja

Milica Ostrovška-Šaup

Konec

Še nekajkrat je vzdihnila, da so kože doma tesne in umazane in da je življenje sploh tako surovo.

Spet drugič mi je povedala, da je hodila samo tri leta v šolo; četrto je oče raje plačal globo, češ, šole so nepotrebne — je trpko oponašala očeta. A ona je bila vsa žejna novih spoznanj, kakor da ji je dalekosežni pogled z njenega planinskega pašnika vzbudil brezmejno hrepenenje, da bi od blizu gledala na čudeže širših, nejasnih obzorij.

Prosila me je nešteto krat, naj ji razložim to ali ono: sekunde na uri, slike iz starih revij, časopisno kratko novico. Cirilico je precej obvladovala, toda zelo jo je motilo, da je bilo pri nas toliko knjig v latinici, ki je ni znala. Pokazati sem ji morala črke in sedeč z detetom na tleh, mu je pisala na rob časopisov — latinske črke.

V temnih zimskih popoldnevih me je včasih premagalo domotožje; vsa hvaležna sem ji bila, da je tako žejno pila moje besede o domačih krajih in navadah.

K njej pa hrepenenje ni tipalo; zato sem ji ga jaz vabila v tistih temnih popoldnevih v toplo sobo, da slišim iz njenih ust besede o domu.

Nekajkrat pa je nežnost spomina prešla v odsev strahu. Oči so se ji zresnile in pravila je tisto doživetje: kadar pride volk.

To, da je tako: če pride volk in ga mala samotna pastirica prva opazi, se volk ustavi in si ne upa vzeti ovce, temveč ji jezno zre v oči in se počasi umakne. Če pa volk prvi opazi pastirico, iztrga hitro čredi ovčico in pastirica se jokaje vrača domov. Pa ne samo radi domačih, še bolj radi uboge ovčice, ki jo je imela rada in ji je po značaju bila dala ime.

Nekoč pa, ko je zunaj lilo, se je nenadoma spomnila: „Veš, gospa, hudo je, kadar dežuje na planini. Če je toplo, moramo s čredo na pašo. Volneno kapuco sem imela na glavi, toda dež gre včasih kar ves dan in pride skozi obleko, da sem bila do kože mokra, pa sem le morala vzdržati do mraka. Žalostno je takrat,“ se je zamislila.

Ljube so mi bile take slike iz njene preteklosti, zato me je zanimalo, kaj je pravila detetu. Nekoč sem bila presenečena: pravila je o pretkanostih lisice zvitorепke. Glej jo, staro znanko! Smeje sem jo vprašala, odkod pozna te zgodbe.

„Tako s paše,“ je odgovorila. „Včasih se nas zbere več, ker je dolgčas, a najstarejša nam pravi.“

„A odkod ona ve?“

„Njej so pravile spet starejše pastirice, ko je bila majhna,“ je preprosto rešila problem.

Nekega jutra se je prikazal oče. Počasi je govoril hčeri o bedi doma in čisto mirno zahteval ves prisluženi denar. Saveta je bila resna in mrka in je vse dala.

Odslej sem ji prigovarjala, da si je kupila vsaj skromno obleko, da je bila vsa ljubka v svoji čisti vzcvetelosti. Kajti življenje v mestecu ji ni nič škodilo. Lepa je postala, da se ji je vsakdo čudil.

Včasih sem ji dajala kako staro obleko ali kos perila, ki je bil že precej ponošen. Vsakokrat mi je bilo malo nerodno in vsakokrat je rada vzela, toda brez besede. Nisem vedela prav, kaj pomeni ta molk. Mar se tudi njej ni zdelo vredno reči hvala za staro cunjo ali pa se je zdela sama sebi kar prebogata.

O Božiču je pod smrečico razen drugega dobila niz cenenih steklenih koral. A ona je Miri kupila od svoje uboge plače lepo igralko.

V svojih novih koralah je začela Saveta hoditi na ples. Bilo je seveda kolo, kjerkoli, v gostilniški sobi, ob svatbi kateregakoli para ali pa na travniku, kjer se je slučajno zbralo nekaj fantov in deklet, ko ni bilo preveč blata ali snega. Cigani so kar zrasli iz tal in fantje so plačevali vsak po eno kolo. „Svirachi“ so zagodli in od vseh bližnjih koč so prihiteli revnejši meščani vseh starosti in se prišli v kolo. Saveto sem nekoč videla med njimi: obraz ji je bil še bolj rdeč, oči pa so se ji svetile bolj kakor skakajoče steklene korale na njenem vratu, a noge so se nerodno, veliko prestopale. Na desnici in levtici pa dekleta. Saj kolo ni radi fantov in deklet, kolo je radi — kola.

A moja zapadnjaška, vsiljivo radovedna duša je prežala: a ljubezen? v srcih teh velikih otrok?

Kmalu je prišla prilika. Bil je čas svatb. Zdelo se nam je, da v tem kraju svatujejo često, kakor nikjer na svetu. Ob nedeljah so godbe svirale na vseh koncih in vsako povorko, ki je šla mimo kje blizu naše hiše, je morala Saveta videti. Pa čeprav je mleko skipelo, ali pa je gospodinjin pes pojedel vse meso, ki je čakalo na mizi.

In potem — po celem mestu teden dni opravljanja teh parov. Dotal! To je bila tista beseda. Mene pa je vedno zanimalo, od kdaj se ženin in nevesta poznata. Bilo je povečini nekaj dni, največ mesec. Ženini so prihajali iz vseh delov dežele, iz oddaljenih mest celo, ob glasu, da je dota tolika in tolika. Včasih sta se videla samo na zaroki in pa na svatbi. Spoznati se, sta imela časa dovolj pozneje...

O ljubezni ni bilo skoro nikdar govora in prevdarni meščani so na vprašanje malomarno zamahovali z roko: zakoni iz ljubezni da morajo biti, toda tisto so bila mestna dekleta, a Savetina duša je bila s planin, kjer je življenje vse drugačno. Gotovo pa je bilo, da jo je omamljala poezija svatbenega dne; predvsem ciganska godba s svojim zamolklim bobnom, ki svečano vodi povorki korak.

A dota! Ta je Saveto večkrat bolela. Njene rojakinje so štedile, a njej je oče vse jemal. Brez dote pa gre težko, je dejala. A bila je zdrava, lepa, marljiva. — In res, vse mesto je štedilo samo za doto hčeram; spalo večkrat na tleh, jedlo slabo, da so bila lica po večini kakor prosojen papir, a dota je bila cel kup denarja; če je bil ženin uradnik, je iskal dekle z najmanj 40 tisoč, a še dninarju je bilo komaj šest tisoč dovolj.

Zdelo se mi je, da si o fantu nič ne beli glave. Morda je v njenem sramežljivem srcu živila nejasna predstava nekoga, ki bo nekoč prišel in povprašal za njeno roko. Morda, toda nikoli ni rekla o nobeni občudovanih nevest: lepega ali vrlega fanta si je vzela. Kdor bo prišel, tisti bo pravi; še vsako dekle je v tem kraju vzelo prvega, če je le bil „stanu primeren“.

Spet sem se razočarala nad planinami. Mar lepota jasnih višin ne vzbuja v ljudeh, ki so tam rojeni, prav nič čistih, toplih čustev?

„Veš, gospa, morda si pa jeseni naredim sajo!“ mi je nekoč izjavila. Izvlekla sem iz nje, kako je v njeni vasi. Glede denarja nekoliko lepše, je vzdihnila. Tam fant pride in plača očetu denar, da mu da hčer, a v doto prinese ona samo platna in volnenih odej, ki si jih je natakala. Saja je prav lepa planinska noša iz črne raševine; krilce je kratko, a izpod njega gledajo kakor iz ozkih rokavov gosto nabrane, čudovito tenke čipke, šivane z iglo. Z zlatom tkani trakovi so našiti na rokavih. Predpasnik je ves iz pisanih prog, a na glavi prozorna ruta nežne barve.

Sajo si je torej namenila pripraviti. Vedela sem, kaj to pomeni. Saveta se je odrekla življenju v mestu; ker pač ne bo denarja za doto.

Odslej je po razpoloženju menjavala načrt; zdaj je dejala, da bo kupila dragocen sajo, za katero bo sčasoma že zmogla denar, drugič spet da bo hranila denar za doto. In, ko je bo veliko...

Prišel je spet oče in odnesel denar. Toliko se je junačila, da mu ničesar več ne da, ko pa je prišel, je bila spet pohlevna in je dala vse brez besed.

Potem sva kar vedeli. Nič ne bo s poroko v mestu, v vas bo treba. In že si je začela šivati čipke. Toda ne bo še zapustila male Mire, še najmanj dve leti ne, tako je zatrdila.

Prav tiste dni je planila vsa rdeča od razburjenja v sobo. Skoro strah me je postalo.

„Pridi, hitro, hitro pridi!“ je vzkliknila.

In kaj se je zgodilo? Mira je naredila svoj prvi samostojni korak. Poljubila sem jo vsa srečna in najraje bi bila še Saveto za njeno čisto veselje; toda ne, Saveta bi se bila poljuba sramovala.

Še nekaj važnega se je zgodilo. Saveta se je pripravljala k obhajilu. Vse mesto, pravzaprav ženske in otroci, so se tisti teden postili. Ampak kako! Saveta je begala k sosedam vpraševat, kdaj se že mora odreči celo olja. In pet dni je jedla samo fižol in krompir, zabeljen s soljo in papriko. Kajti tudi mleko in jajca so strogo zabranjena. Tretjega dne se je njena zdrava narava uprla in smeje je izjavila, da bo kosila z nami. Nagovarjala sem jo, naj še malo potrpi, ko pa brez tega ni posvečenja; ljudje v tistem mestu hodijo itak v cerkev le, kadar je poroka ali pa kak prav velik praznik. Parkrat na leto morda. Tako je vendar dočakala tisto jutro.

Prišla je domov pozno in vsa nemirna. Kar med lupljenjem krompirja mi pravi, kako je duhovnik imel pridigo in je govoril nekaj o zadnji večerji in ne vem kaj še vse. Glas ji je bil nesiguren; nehala je premikati prste in me vprašujoče pogledala:

„A ti, gospa, veš, kako je to? Jaz teh stvari nisem nikoli prav slišala. Tudi križali so Kristusa, kajne...“

Kar verjeti nisem mogla. Pri obhajilu je bila pravkar, še tako resno se je pripravila nanj, čeprav le s postom in s čustvom nečesa svetlega, neznanega.

Morala sem ji razlagati, kar med delom, pretrgano, o življenju Kristusovem. Moje nerodne besede so ji bile visoke pesmi in čutila sem, kako so v tistih hipih odpadle z njene duše vse ženske, majhne skrbi.

V najine načrte, kako se bo učila šivati na stroj, ko ga kupimo, in kako bo to in ono, sta nekega dne padli dve besedi: premeščena sva!

Možu in meni se je v srcu rodilo tisoč pesmi: v ožjem domu, ki je bil nekoč pretesan za naju, se je našel kotiček! Gozdovi kličejo!

Na Saveto sva tisti hip pozabila. Ko se je prvi naval malo polegel, so nam povedali, da je hodila po opravkih v mestu in so ji tekale solze kar same po licih. Doma pa se je znala prikriti.

Posvetovala sva se z možem in se odločila, da bi jo vzela s seboj, če le hoče. Privadila se bo na naše kraje, a otrok bi se težko na drugo dekle.

Iz Savete se je izvil radosten krik: „Hočem, z vami hočem!“ In koliko besed je naenkrat našla, polnih ljubezni in hvaležnosti, da sem se začudila, kako je vsaka najmanjša ljubeznivost obrodila zlat sad. In tiste obrabljene stvari je omenila, ki me jih je bilo takrat kar sram dati, ničesar ni pozabila.

Ustavila sem tok njenih načrtov o življenju z nami, rekoč: „Če ti le starši dovolijo, da pojdeš tako daleč.“ —

Saveta se teh besed ni zbal. Takoj jim je pisala, naj ji dovolijo, ali pa ne dobe od nje nikoli več niti dinarja. A tudi iz Slovenije jim bo pošljala in zdaj naj kar pridejo, vse jim da, kar ima.

Ko smo spravljali blago v zaboje, je bila Saveta nervozna. Mrzlično smo urejevali vse potrebno. Saveta bi dobila polovično vožnjo, toda na potniškem vlaku. Potovati bo morala dvakrat delj kakor mi, dva dni in dve noči. Nič, ona se ne boji. Pride za nami. Sestanek na postaji, ure vlakov, vse dogovorjeno.

Odgovora od doma pa nič. Dnevi so prinašali novih dvomov. Spomnila sem se Svetinih veselih nedelj pri kolu. Počasi sem jo preizkušala. Po domačih, da se ji bo stožilo; s kom da bo hodila na sprehod in kola pri nas sploh ne plešejo razen v plesnih dvoranah, kamor ona ne more.

Pogledala me je poparjeno. Ona, da je celo mislila za vedno ostati v naših krajih. Vedela sem, da se to pravi: poročiti se tam, ker nikoli ji ni prišlo na misel, da bo ostala neporočena. V njeni vasi so se vendar omožila vsa dekleta, ki so bila količkaj lepa in zdrava.

Spomnila sem se predmestnih nesrečnih delavcev; videla sem v duhu, kako jih njihove žene vlačijo domov in se lomijo pod njihovo pijano težo; spomnila sem se nezakonskih otrok in bolezni in bede. Kar naenkrat sem se premislila. Ne sme z nami! Naj se poroči s prvim, ki pride, vsaj kruha bo imela in očuvano čast. — Kaj ve ona o mestu?

Tudi poroke, da so pri nas vse drugačne, sem ji dejala; samo na deželi svira muzika, v mestu pa ne; tako sem ji spet odtujila naše kraje. Saveta me je skoro neverno pogledala. No, potem se pa ne bi hotela tam poročiti. Njena volja je bila omajana.

Tisti večer pred poslovnim dnevom se je prikazal oče. Pametno je govoril o daljavi, o domotožju, o tujih navadah.

Jaz sem mu pritrjevala, čeprav se je Saveta ozrla name razočarano in žalostno.

In kakor vedno je ubogala. Samo toliko poguma je našla, da mu je za v bodoče odrekla ves denar. Takoj si je poiskala novo službo. Ker v vas — tisto še ne!

Drugega dne so odpeljali pohištvo in ostali sva sami v praznih sobah, kjer je ležalo še nekaj papirja in zavržene šare. Tedaj me je Saveta zaprosila, naj še njej zavijem njeno imovino, ko že znam spravljati, kakor se ji je zdelo. Stvari je imela kar precej. V staro škatljo iz lepenke sem ji zlagala obnošeno in novo obleko, nekaj perila in pa tisoč drobnarij: vse male svilene krpice in posamezne steklene kroglice in stekleničice od zdravil in še celo pisane papirčke, vse se ji je zdelo škoda pustiti za smeti; na vasi je pač vse dragoceno.

Ničesar nisem rekla, samo žal mi je postalo. —

Škatljo je bila že odnesla novi gospe, a izprosil si je, da ostane še nekaj ur pri nas. V zadnjih nemirnih trenutkih, v pripravljanju kovčegov za vlak, v pozdravljanju znancev sem skoro pozabila nanjo, ki se je kakor vedno igrala z otrokom.

Slednjič smo vsi trije sedeli v avtu, ki naj nas popelje na oddaljeno postajo; zadnjič smo stiskali znancem roko. A v tistem vrtincu nenavadnih čustev sem mimogrede opazila, kako je Savetina debela ročica s kratkimi,

skoro otroškimi prsti precej brezobzirno odrivala ostale roke in vedno znova iskala detetove in jih božala.

Motor je zabrnel. Že smo bili na potu, v polumrak.

V bolesi slovesa od kraja, ki sva ga vendar ljubila, sem se ozrla: daleč na široki, ravni cesti je stala samo še Saveta. Roke je spustila ob telesu in zrla je za avtom nepremično kakor kip.

V srcu se mi je za vse čase strnila ljubezen in hvalečnost, ki sem jo bila dolžna temu zdravemu, dobremu otroku, in v duši me je zbolela misel, plašna, slabotna: ali je bilo prav, da je Saveta hodila s svojih planin vso noč in ves dan, da bi spoznala košček sveta?

Pred 25 leti . . .

Marija Vera

Marija Vera v prvi svoji vlogi: sv. Ivana

d' Arc, Marijo Stuart, Ifigenijo, Kriemhildo, Judito itd. Vse to da sem se naučila sama med samotnimi, čudovito lepimi kraškimi skalami in ob obali Jadranskega morja. —

Dr. Schlenthner je molčal dolgo, tudi potem še, ko sem končno molčala tudi jaz. Nato pa je prijel za telefon in poklical na pomoč. Poklical je starega, milega Römplerja, člana dvornega gledališča in ravnatelja in učitelja dramatične šole na dunajski akademiji. Prosil ga je, naj mu pomaga

Bilo je — — — tako se začenjajo bajke — in kar hočem zdajle povedati, je skoraj kakor bajka in je čudovito in lepo. Bilo je pred več kakor 25 leti. Takrat sem — mlado dekle — živeła na Tržaškem Krasu in nekega dne zbežala na Dunaj. Na Dunaju sem po ulicah izpraševala dobre ljudi in stražarje, kje da je „Burgtheater“, in v kratki uri sem stala pred takratnim ravnateljem dvornega gledališča dr. Schlenthnerjem. Mož je strmel in gledal in poslušal. V svojem čudnem slovensko-nemškem narčju sem mu kratko in malo povedala, da hočem in moram postati igralka. In povedala sem mu, da še nikdar nisem bila v vele mestu in nikdar v gledališču, pač pa da sem prečitala vse nemške klasike in da znam že svoje vloge na pamet: Ivano

in svetuje, kajti tu pri njem da je neka deklica „od tam doli nekje“ — ki pripoveduje v nekem čudnem narečju tako nezaslišane zadeve — da on ne ve kaj storiti, njegov stari, dobri Römpler pa bo vedel. — Römplerjev odgovor je bil ta, da naj pridem takoj v akademijo. In sem šla.

O zlate, pristrčne dunajske duše: na vratih akademije jih je že nekaj stalo in radovedno čakalo, kaj da bo iz tega. Notri pa me je sprejel „on“ — ki je prezigodaj umrl in mi ni mogel biti učitelj vsa leta mojih dramatičnih študij, ki pa je bil tisto eno, prvo leto, moj odrešenik in zveličar. — Smrtno resno me je gledal in potem zahteval, da mu povem vse, kar sem pravkar povedala v Burgtheatru. Vprašal je potem še to in ono, dolgo molčal in potem rekel tole: „Dragi moj otrok! Tisoč in tisoč bi jih hotelo k teatru, vsakega vabi blesk in sijaj — tvoj primer pa se mi zdi vendarle še nekako drugačen. Če je v tebi tisto, kar dela iz človeka umetnika, boš morda imela tudi moč in vztrajnost pri delu, kajti nečuvno delo te čaka, če hočeš — tujka — postati tragedinja v našem jeziku. Povem ti pa odkrito, da bo zame to čudež. — In še nekaj ti povem: pribita boš na križ — in do konca svojega življenja! Ali razumeš to?“ In tiše je dejal: „To je tako z nami vsemi, če ostanemo zvesti ...“

Burgtheater me je na njegovo besedo sprejel za svojo gojenko. Pol leta sem bila v akademiji „učenka na poizkus“; poučevali pa so me drugi, „on“ me ni hotel ne slišati ne videti ves ta čas, da bi lahko potem bolje sodil in slisal razliko. Čez 6 mesecev pa je nenadoma vstopil med poukom in zahteval, da govorim. — Ko sem končala, je dejal: „Zdaj verujem v čudež!“ In leto pozneje je prišel, že zelo bolan in izmučen, ko sem na našem šolskem odru prvič poskusno igrala Ifigenijo. Takrat me je objel in poljubil v dvorani in rekel: „Zdaj si naša!“ — Bila sem njegova zadnja učenka — in ta njegov poljub mi je bil svet blagoslov.

Končala sem študije. Dr. Schlenther me je angažiral za dvorno gledališče in me poslal v Zürich dr. Reuckerju, ki je iskal mlado heroino. Ivana d'Arc je bila moja prva vloga v tem prvem angažmanu.

Težko je govoriti igralcu o svojem umetniškem delu — vsaj meni. To pa naj povem: Švica mi je postala druga domovina, tako pristrčno je to trpko, na videz hladno ljudstvo sprejelo mojo sv. Ivano. Pa še to naj povem o sebi: Verovala sem v svoje sveto poslanstvo, trdno in globoko in vroče — in vera je zmagala. To vero sem prinesla s seboj s Krasa, potrjeno in posvečeno po svojem učitelju sem jo preko Dunaja nesla v Švico, kjer se je umetniško in osebno razvila moja usoda.

Schillerjeva (moja) sv. Ivana umira na bojišču. Zaveda se za nekaj trenutkov in ne vidi svoje bojne zastave: „A zastava moja — kje je? — Brez nje priti ne smem! — Od Mojstra mojega mi je bila izročena — pred tron Njegov jo moram položiti — lahko mu jo pokažem — ker sem nosila jo zvesto ...“

O, sveta Ivana, dovoli, da danes po 25 letih iz dna duše ponovim to molitev!

Marija Vera

Maša Slavčeva

Gospa Marija Vera bo praznovala petindvajsetletnico svojega umetniškega delovanja. Oni, ki hodijo v gledališče, jo vsi dobro poznajo, oni pa, ki ne, vprašujejo: „Gospa Marija Vera? Ah — ona velika gospa iz vile pod Rožnikom!“ Nevede so izrekli pravo besedo o njej, čeprav sodijo njeno pojavo le po videzu. Res je „ona velika gospa,“ ki se vtisne vsakomur v spomin, če jo le enkrat vidi ali sliši. Da, „velika gospa“ hodi skozi življenje in nosi v svojem bistvu pečat tolikernih tragičnih usod, ki jim je dala življenje. Marija Vera je prišla pred leti iz tujine in zopet nazaj v domovino, da nam oživetvori usode velikih junakinj, njihova poslanstva in strasti...

Marija Vera je inkarnacija ženskosti v najplemenitejšem pomenu besede: matere in žene, ki živi le velikim smotrom in zastavlja zanje vsega človeka. Veličina, iz nje izvirajoča strast, velika dobrota in vseskozi človeška preprostost, so njene glavne poteze. Z njimi obseže vse ženske usode. Njena glava, ki nosi danes kraljevi diadem, ko da je rojena zanj, se zna skloniti jutri pod borno ruto beračice, pod bremenom njenega pretežkega življenja, vedno resnična, človeško dognana, segajoča v skrite globine srca. V najbolj šegavih trenutkih ne izgubi auctore veličine in zdi se, da prihaja iz drugega sveta, kjer ni stvari, ki

delajo človeka majhnega. Petindvajset let živeti usode Ivane d'Arc, Izolde, Elizabete itd. — ali bi mogle iti brez sledu mimo nje? Pobegnili je kot dekle v tujino in šla za svetlim ciljem; kdo ji je dal poguma in moči, če ne junakinje, katerih usode je prebiralala?

Pri nas v Ljubljani je že deset let. Da je nemška igralka, ki bo prišla iz Beograda k nam gostovat, da pa je bila popreje pri Reinhardt, so govorili. Ali sploh zna slovensko?

Prišla je, igrala in zmagala. In tudi slovensko je znala, saj je rojena v Kamniku. Predstavila se je kot Elizabeta Angleška in Marija Stuart, pozneje kot Judita in Hedda Gabler. Zaživela je po tolikih letih v domovini na domačem odru in nam darovala svojo zrelo umetnost. Kdo bi mogel našteti vse njene kreacije, zaokrožene, čudovite? Se spominjate njene gospe Alvingove, matere v „Svetem plamenu“, Jelisavete Frankopanke, gospe Inger, in nešteto drugih? Čeprav smo na našem odru že pred njo videli Ibsena, je vendar njena največja zasluga, da nas je seznanila z najpomembnejšimi Ibsenovimi dramami, ki jih je deloma kot nositeljica glavnih vlog, deloma pa kot režiserka postavila na oder. Bila so to: Gospa z morja, John Gabriel

Borkmann, Hedda Gabler, Gospa Inger in Strahovi. Večino teh del je režirala sama in tudi Nalkowske „Dom žena“. Kot umevajoča žena sega v globe svojih soigralcev in zna izvabiti iz njih vse, česar so zmožni dati, da po njeni želji oblikujejo kreacije v ubrano harmonijo. S tem, da je kot odlična predstavljalka Ibsenovih ženskih usod omogočila igranje teh dram, je pripomogla do besede prvoboritelju za žensko svobodo in storila na ta način mnogo zanjo.

Ga. Marija Vera si je izbrala za svoj jubilej „Visoško kroniko“. Zakaj baš to? Ko se je vrnila v domovino, je bilo to prvo čtivo, ki ji je prišlo v roke. Z velikim zanimanjem je prebirala roman, iz katerega veje velika ljubezen do rodne grude. Dramatično mojstrsko naslikano dejanje ji je vzbudilo misel, da je roman vreden oderskega življenja. Zdaj, ko je postala aktualna njena obletnica, si je zaželela za to priliko domačega dela. Zaman je iskala primerne igre. Z živo energijo se je lotila dramatizacije „Visoške kronike“, zanjo nove naloge, ki priča o njeni delavnosti. S tem je ovrgla trditev, da nimamo v domači zgodovini in literaturi snovi, ki bi se dale dramatično postaviti na oder. Da, poleg „Celjskih grofov“ je še marsikaj, samo najti je treba. „Visoška kronika“ daje njej malo, toda težko vlogo Pasaverice, režijo in dramatizacijo kronike, torej veliko delo. Dvakrat je predelala roman, dokler ji ni uspela dramatizacija tako, kakor si je želela. Neče namreč napraviti drame, temveč postaviti hoče „Kroniko“ kot tako na oder. Njeno stremljenje gre predvsem za tem, da poda kolikor mogoče nespremenjenega Tavčarja. Po njeni zaslugi bo njegova mojstrovina oživila na odru in nam osvežila spomin na pisatelja, ki je vreden, da nam ostane vedno v živem spominu.

To sezono čaka gospo še veliko, čudovito lepo delo, če se namreč uresniči, kar predvideva repertoarni načrt. Zrežirala nam bo Ayshilovo „Orestijo“ na prostem. Tivoli je idealen okvir za to veliko tragedijo, in kar jo posebno veseli, je dejstvo, da ima v našem ansamblu popolnoma primerno zasedbo. Koliko žive energije je nakopičene v tej tihi ženi, koliko velikih idej, ki čakajo uresničenja! Da, njeno življenje je bilo bogato in plodno je še in bo.

Mislim, da vse premalo vemo o umetniškem delu ge. Marije Vere. Ne, ona ni izmed tistih, ki radi govore o sebi, čeprav bi imela marsikaj povedati... No, da, saj se marsikaj ugiha in govori, a petindvajsetletnica je zadeva, preko katere ne prideš z molkom. In jaz sem ta molk prelomila. Napadla sem jubilancko v njenem prijaznem domu, ki diha njeno osebnost, v kotičku sredi božje narave, ki jo ima tako rada. Z vso ljubeznivo predrznostjo, kar je premorem, sem dejala: „Gospa, ne bo brez kazni, da živite že toliko let med radovednimi someščani, čas je, da se „razkrinkate“ in jim poveste kaj o sebi. Obljubljam vam, da ne bo nič bolelo, ko bom spraševala — ali pa še bolje — govorite sami in pripovedujete mi, kar vam pade na pamet!“ Nasmehljala se je, kot se zna samo ona, in pripovedovala...

* * *

Predno je prišla v Ljubljano, je bila angažirana v Beogradu, kamor jo je iz Basla povabil režiser Nadvornik. Bilo je to po prevratu, ko so potrebovali tam heroino. Odzvala se je temu vabilu, se ustavila popreje v Sarajevu, kjer se je (menda kar mimogrede!) naučila srbohrvaščine. V Sarajevu je nastopila skupaj z režiserjem Milanom Skrbinškom v Juditi, Heddi Gabler in še dveh drugih komadih. Gostovala je tudi v Dubrovniku in Novem Sadu.

In pred Beogradom v Baslu. Tam je sprejela angažman, da se je mogla nekoliko odpočiti po napornem delovanju v Gdansk, kjer je preživela najhujša vojna leta. Da bi jo obvarovale pred lakoto, so ji navdušene žene in dekleta pošiljale na oder pod cvetjem skrita živila, ki so si jih pritrigale od ust. Po srcu je bilo delo v Gdansk Mariji Veri najljubše. Saj pa se je tudi zavedala, da pozabljajo obiskovalke teatra ob njeni umetnosti vojne grozote in bridkosti. Ti ljudje so cenili njeno delo, vračajoče jim vero v človeške vrednote, vero, ki je bila takrat popolnoma omajana. Mnogo tolažbe je dala zapuščenim dekletom in ženam, ki so ji vračale za njeno umetnost pristrčno prijateljstvo in ljubezen. Kdo si upa še dvomiti o vzvišeni misiji, ki jo more vršiti gledališče? Ko je odhajala iz Gdanska, je pustila tam vse svoje lepe rože, darila onih žena in deklet. Ker ni mogla vzeti cvetja s seboj, ga je prepustila pokopališču. Danes so tam že veliki grmi in drevesa jorgovana gc. Marije Vere.

Osamljeno, odtrgano od moža in hčerke, jo je vodila želja, da pomaga lajšati vojno gorje. Recitala in čitala je po lazareti ranjencem, visečim med življenjem in smrtjo, ter jim z umetnostjo kot narkotikom lajšala bolečine. Za svojo požrtvovalnost je prejela železni zaslužni križ (charité).

In pred Gdanskim?

Berlin. O — Berlin, — mesto najtrših in najbolj brezvestnih borb za uspeh! Bila je tam pri Reinhardt pet let. Angažman pri njem pomeni pač višek igralskega uspeha. Gostovala je skupno z Moissijem v Petrogradu v „Oidipu“ kot Jokasta, širom Nemčije z Reinhardtovo skupino kot „Vera“ v „Sleherniku“ in „Luč“ v Maeterlinckovi „Modri ptici“, igrala s Kaysslerjem Heleno v drugem delu „Fausta“, Kasandro v „Orestiji“, Elizabeto v „Donu Karlosu“ z Bassemannom kot Filipom, grofico Capulet v „Romeu in Juliji“, tudi Wegener je bil njen soigralec. Imela je velike uspehe pri občinstvu in celo pri židovski kritiki!

V njenem salonu so se zbirali prijatelji in znanci njenega moža, učenjaki iz vseh delov sveta, duhovna elita, pesniki, pisatelji in umetniki. V tem krogu duhovitih ljudi je živela bogato življenje in vedno bolj razširjala svoje znanje. V Berlinu se ji je tudi nudila zanimiva in zabavna prilika, da je mogla občudovati samo sebe na platnu. V filmu „Bismarck“ je namreč igrala cesarico Evgenijo.

V Berlin je prišla iz Mannheima, ker ji tam ni bilo več všeč. Njen bivši učitelj, član dunajskega Burgtheatra F. Gregori, je postal mannheimski intendant in jo je angažiral tja. Vse bi bilo lepo in prav, a kritika je napadala Gregorija, njenega dobrega učitelja, tako, da ji ni bilo tam več obstanka.

Preveč je bila tenkočutna in ni hotela, da bi mu očitali njen angažman, ker je bila tujka.

Njen prvi angažman je bil Curih. Na Dunaju so jo bili razvajali v njenih študijskih letih, njo, ki je prišla s pičlimi sredstvi v tujino. Njeni učitelji so ji preskrbeli najrazličnejše štipendije, da so ji omogočili nemoten študij. Obdajali so jo z znano dunajsko pristranostjo tako, da se je počutila v Curihu nekoliko osamljeno. Bila je sama, brez svojih dobrih prijateljev in znancev. A ni ji bila namenjena samota...

Ko je debutirala kot Ivana d'Arc, je bil v gledališču dr. geologije baron von der Osten-Sacken. Takorekoč prisiljen je spremljal v gledališče neko svojo znanko. Bil je redke obiskovalec teatra, zato pa tem vnetejši učenjak in docent na univerzi. Na ponovno opozorilo svoje spremljevalke, naj si vendar ogleda heroino, je nejevoljno odvrnil: „Bo pa že zopet kaka stara, grda koza!“ Končno pa jo je vendarle pogledal in se zagledal vanjo. Bila je namreč lepa in mlada začetnica, klasične lepote. Čez tri mesece je bila baronica Osten-Sacken. Javno mnenje se je postavljalo na glavo! Baltski baron iz prastare plemiške rodbine se je poročil z igralko! No, pa so mu vendarle odpustili ta „greh“, ker je bila mlada in lepa, popolna dama in celo talentirana!

Vojna je raztrgala družino. Moža in hčerko je zatekla na posestvih v Kurlandiji, gospo pa v kopališču Nordemney. Dolgo ni čula ničesar o njih. Šele z najvišjim dovoljenjem je smela gostovati po Avstriji in Nemčiji, ker je bila po možu tuja državljanka.

O, toliko zanimivega, lepega in težkega mi je povedala ga. Marija Vera, knjiga bi se dala napisati o tem! Upam, da pride čas, ko bo napisala njena energična in vendar nežna roka naslov nad manuskript: Moji spomini.

Naša „velika gospa“ Marija Vera je zdaj res samo naša. Tudi njo je poklicala gruda domov in sledila je klicu zemlje in krvi, čuteč nerazdružno vez... Leta v tujini so zanjo le še spomini, — lepi spomini, pred njo pa leži bodočnost, ki čaka semena iz njenih rok, da bo še nadalje rodila sadove.

Petindvajset let dela na deskah, ki pomenijo svet... O, vi, ki hodite v gledališče kot gledalci, ali morete zapopasti, kaj pomeni življenje med kulisami in za njimi, kjer ustvarja igralec s srčno krvjo, slehernim živcem in vso fantazijo iz poslikanega platna in lepenke gradove v oblakih, gozdove in svetišča, se opaja ob vonju papirnath rož in daje suhim besedam in mrtvim likom življenja? Iz svojega „jaza“ poraja usode, oživlja pesnikove besede s svojim smehom in jokom, trpi zanje s svojim srcem, sežiga samega sebe s tujimi strastmi in umira za prazne privide v mesečini reflektorjev... Petindvajset let takega življenja... Petindvajset let v žaru oderskih luči in ličila na licu... Petindvajset let hoje preko desk, posutih z lavorjem in trnjem... O, vi, ki hodite v gledališče in mimo njega, ali poznate Kalvarijo in Eden igralčeve usode...

Za odpravo prostitucije

Angela Vodetova

Meseca novembra lanskega leta je predložil minister za socialno politiko in narodno zdravje Ivan Pucelj narodni skupščini osnutek zakona o pobijanju spolnih bolezni, katerega je skupščinski odbor že sprejel. Ker pomenja boj proti spolnim boleznim obenem boj proti prostituciji, je važno, kakšen je ta zakon, ne le za tiste, ki se jih neposredno tiče, temveč za vso javnost — a posebno za žene. Kajti merilo, ki je veljavno v kaki državi glede na pojav prostitucije, zlasti glede na sredstva za njeno pobijanje, je v nekem smislu značilno za položaj žene vobče, zlasti pa za priznanje njene enakovrednosti kot človeka. Saj je prostitucija najbolj ponižujoč dokaz ženskega suženjstva, ženske neenakopravnosti in dvojne morale, s katero meri družba dejanja moža in žene: dočim je prostitutka preziran, zaničevan izvržek človeške družbe, je moški, ki se je poslužuje, kljub temu spoštovan in čislán in na njegov ugled v družbi ne pade za to niti senca. In vendar je vzrok prostitucije predvsem mož, kajti ponudba se ravna vedno po povpraševanju — to pravilo velja tudi v tem trgovanju. Ta dvojna mera glede spolne morale je za ženo neskončno ponižujoča zlasti tedaj, če je prostitucija javno priznana od države s posebno uredbo, ki se imenuje reglementacija. V tem primeru smejo prostitutke prebivati le v javnih hišah in sicer samo v določenih delih mesta. Morajo se dati redno zdravniško preiskavati ter morajo imeti kontrolne knjižice kot nekaté legitimacije napram policijski oblasti. S tako ureditvijo je država priznala prostitucijo kot obrt, trgovanje s telesom, ter izročila te ženske neusmiljenemu izkoriščanju lastnikom javnih hiš ter takozvanim trgovcem „z belim blagom“. Ženska, ki je zapadla prostituciji, je bila popolnoma nezaščičena, je stala izven zakona, saj je niso smatrali za človeka, ampak za blago. Največja krivica in nesmiselnost je bila pa v tem, da je bila ženska podvržena policijski kontroli, dočim je bil moški povsem neodgovoren. In vendar je povsem razumljivo, da bi imeli policijsko-zdravstveni ukrepi samo tedaj smisel in vsaj delni uspeh, če bi se preiskava izvršila pri obeh — ne glede na to, da pravičnost zahteva za oba spola enako postopanje.

Danes so v večini modernih držav odpravili reglementacijo, torej javne hiše in kontrolne knjižice, in uvedli abolicijo, po kateri se vsakdo lahko svobodno spolno izživlja, le da ne ogroža javne morale. Po tej uredbi torej prostitucija ni javno priznana, prostitutke so svobodne, a morajo tajno vršiti svojo obrt. Do nedavna so smatrali prostitucijo kot glavnega razširjevalca spolnih bolezni, a zadnje čase (po vojni) so dovedla temeljita raziskovanja medicinskih krogov do zanimivih ugotovitev: „da vir okužitve s spolnimi boleznimi ni v glavnem v prostituciji, temveč izven nje. V Nemčiji so na podlagi več anket našli vir okužitve v 70 odstotkih izven prostitucije, kar je dovedlo do spoznanja, da je treba najti drug način pobijanja spolnih bolezni, kot je bil doslej v veljavi.“ (Dr. Petrič v Slov. Na-

rodu). Torej velja danes boj neposredno spolnim boleznim glede na vse prebivalstvo in s tem posredno tudi prostituciji.

To je jasno razvidno tudi iz našega novega zakona o pobijanju spolnih bolezni, ki je eden najmodernejših zakonov te vrste v Evropi. Po tem zakonu se mora vsakdo, ki oboli ali sumi, da je obolel na spolni bolezni, takoj zdraviti in ima pravico do brezplačnega zdravniškega pregleda in zdravljenja, če sam ne more plačati stroškov. Zdravnik ga mora primerno poučiti o njegovem stanju ter ga odvrniti od zakonske zveze, če se namerava poročiti, dokler ni popolnoma zdrav; dalje se mora informirati o izvoru okuženja in če dobi zanesljive podatke, jih mora poslati pristojni oblasti, da se prepričajo o točnosti in ukrenejo vse potrebno. Če je nevarnost, da okuži bolnik svojo okolico, ga je treba poslati v javno bolnico na zdravljenje.

Ker pa je bolje zlo preprečiti kot zdraviti, je ministrstvo narodnega zdravja in socialne politike izdalo tudi primerne preprečevalne ukrepe: obveščanje najširših slojev, mladine in vojaštva o nevarnosti spolnih bolezni. Mladino bodo od 15. leta dalje strokovnjaki na primeren način informirali o spolnem življenju, resnosti in nesrečah, ki jih prinašajo spolne bolezni. Dalje se bodo ustanavljali novi ambulatoriji za kožne in venerične (spolne) bolezni. Prepovedane so javne hiše kakor vsaka prostitucija. Moški, ki stopa v zakon, mora za poroko predložiti pristojni oblasti zdravniško izpričevalo, iz katerega je razvidno, da nima nobene spolne bolezni. Državni in samoupravni zdravniki bodo ta potrdila siromašnim osebam izdajali brezplačno. Ženska, ki ve, da je okužena, ali iz okolnosti lahko sklepa na to, a vendar stopi v zakon, bo kaznovana po § 256 kaz. zak. Izdajanje lažnih potrdil bo kaznovano po obstoječih zakonskih predpisih. Če verski predstavnik ali predstavnik pristojne civilne oblasti ne dobi takega potrdila od moškega, ki želi stopiti v zakon, pa ga vendar poroči, bo kaznovan po odredbi § 399.

Kaznovan bo tudi vsak, ki prenese spolno bolezen na drugega — torej po novem zakonu moški ne bodo izvzeti.

Ker so pogost vzrok prostitucije socialne razmere, bo ministrstvo socialne politike tudi v tem pogledu skrbelo za izboljšanje in preprečenje zla: preiskalo bo vse te socialne vzroke, ki ustvarjajo in vzdržujejo prostitucijo, ter v vseh večjih mestih ustanovilo domove, kamor bo začasno spravilo žene in dekleta, ki prihajajo v ta mesta za zaslužkom, a tudi za tiste, ki bodo izgubile službo. Osnovale se bodo tudi naprave za moralno ogroženo žensko mladež in za ženske, radi prostitucije kaznovane, zato da se bodo vzposobile za zaslužek.

To so pglavitne določbe novega zakona, ki gotovo pomenjajo velik napredek (če se bodo natančno, a s človeškim razumevanjem izvajale), dasi niso zgrajene na popolni enakopravnosti spolov.

Podlago za osnutek zakona tvori zakon iz Čehoslovaške in iz Nemčije, kjer je bil sprejet l. 1727.; šele tedaj je bila v Nemčiji odpravljena tudi reglementacija. Zanimivo je, da se čujejo čedalje pogostejše glasovi o zopetni uvedbi reglementacije, češ, da bolje ustreza sedanji strumni uredbi nemške države in da abolicija ni pokazala tekom šestih let zadovoljivih

posledic. In tako se tisti, ki po pravici smatrajo reglementacijo kot nemoralno ureditev, trudijo, da bi pokazali to ureditev kot protivno pravnemu čutu germanskega naroda, ki prvotno ni poznal prostitucije niti kot tolerirane, niti kot priznane ustanove; kjer se je pojavila kot poedin primer, je bil krivec strogo kaznovan. Šele ko so prišli Germani v dotiko z Romani, se je prostitucija zakoreninila tudi med nordijskimi narodi. Dr. jur. Ana Mayer razpravlja o tem vprašanju v reviji „Die Frau“, kjer tudi pojasnjuje, zakaj nova uredba ni imela zaželenega uspeha. Pravi, da čas, ko je novi zakon postal polnomočen, ni bil primeren za konsekventno izvedbo zakona, ki se mora opirati na močne npravne in moralne sile naroda: vojna in inflacija sta omajali v ljudstvu čut odgovornosti napram bližnjemu. Zakon sam je bil produkt strankarsko-političnih kompromisov. Policijo je pustilo pogosto na cedilu sodišče in javno mnenje, tako, da je postalo njeno zadržanje napram prostituciji povsem pasivno. Vendar pa je pobijanje spolnih bolezni na podlagi novega zakona veliko bolj uspešno in obsežno, kot je bilo prej, v času policijsko-zdravstvene kontrole, ki je obsegala vedno samo majhen odstotek spolno bolnih (prostitutke).

„Borba proti reglementaciji je borba svetovnih naziranj za njihove npravstvene zakone. Vsaka reglementacija pomenja priznanje prostitucije kot potrebnega zla, katerega ne pobija, temveč ga dovoljuje, da, celo olajšuje njegovo izvajanje tistim, ki se podvržejo policijskim predpisom. Reglementirana prostitucija se mora sama smatrati kot „dopuščena in potrebna obrt“ in kot tako jo smatra tudi široka javnost. S tem pa pomenja reglementacija največjo oviro za resno borbo proti prostituciji iz notranje, npravstvene zavesti ljudstva.“ —

Še danes imajo reglementacijo sledeče države: Francija, Belgija, Italija, Španija, Portugalska, Poljska, Rumunija, Grška. Brez reglementacije so pa: Jugoslavija, Čehoslovaška, Anglija, Danska, Islandija, Švedska, Norveška, Holandska, Nemčija, Avstrija. Med državami brez reglementacije je tudi Rusija, ki stoji na staljšču popolne iztrebitve prostitucije. Tudi tam je, kakor sedaj pri nas, neposredni boj naperjen proti spolnim boleznim vobče vsega prebivalstva (ne samo prostitutk kakor je to pri reglementaciji), posebna važnost pa se polaga na preprečujoče ukrepe. Okuženje druge osebe (ne govori se o moških in ženskah) se kaznuje z zaporom do 3 let. Tudi zavestno ogroženje z nevarnostjo spolne okužitve se kaznuje z zaporom ali prisilnim delom. Posebno kaznjivo je posilstvo ali zlorabljanje nadrejenosti službenega položaja napram podrejeni osebi (najmanj 5 let), kakor tudi vzdrževanje prostorov v to svrho (javnih hiš). Najbolj uspešno pa pobijajo prostitucijo — kakor povsod drugod — s preventivnimi ukrepi: skrb za povzdigo delovne sposobnosti potom strokovne izobrazbe, zidanje domov za delavke in za mladoletne, pouk med mladino o spolnem vprašanju ter o bistvu in škodljivih posledicah prostitucije za posameznika in za skupnost. Od vseh teh sredstev imajo največ uspeha takozvani „profilaktori“, posebne delavnice, združene z domom in zdravniškim oddelkom, kamor se sprejemajo predvsem spolno bolne, brezposelne in neuke žene, ter prostitutke. Tu se zdravijo, a medtem uče pisanja in čitanja, navajajo se k delu

ter izuče primerne obrti. Ko so popolnoma zdrave, se jim preskrbi primerno delovno mesto. Glavni namen teh naprav je, doseči poleg zdravljenja tudi duševno-duhovno regeneracijo teh žen. V koliko se to posreči, je gotovo odvisno od vzrokov, ki so dekleta zavedli v prostitucijo. To pa je samostojno poglavje, ki je vredno vsega uvaževanja, kajti samo z odpravo vzrokov se more odpraviti tudi zlo.

Suknja

Vida Tauferjeva

Deklica si je suknjo šivala,
belo in dolgo, porisano vso,
z zlatimi nitkami jo je pretkala,
z rožami sinjimi kakor nebo.

Dolgo pozimi jo je šivala,
vezla je vanjo rdeče srce,
spredaj prav drobno jo je nabrala,
zadaj jo spela na gubici dve.

Suknja vsa nova se je smehljala,
vzela jo je in šla je čez vas.
Gruča vaščanov pred njo je obstala,
za njo je pa dragi zavriskal na glas.

Književnost in umetnost

Ivan S. Turgenjev: Lovčevi zapiski, Plemiško gnezdo. Izdala Jugoslovanska knjigarna.

Ob petdesetletnici smrti ruskega pisatelja Turgenjeva smo tudi Slovenci počastili njegov spomin: v prevodu sta izšli dve njegovi knjigi, in sicer najbolj tipični za značaj njegove umetnosti. Dve knjigi — a dovolj, da človek spozna nekdanjo Rusijo, da se poglobi v življenje ruskega mušiča in ruskega graščaka, da razume to, kar je prišlo, in razume, da je priti moralo. In to kljub temu, da umetnost Turgenjeva ni revolucionarna, niti po vsebini, niti po dikciji. Njegovo pripovedovanje je umerjeno, socialna nota njegove tendenčnosti je nadvse pohlevna: graščak naj prizna kmetu malo več zemlje in bolj človeško naj ravna ž njim, pa bosta oba lahko živel.

Vendar pa je tudi v tem umerjenem opisovanju podana tako jasna slika vsega tistega, na čemer sta bolehalo obe osnovni plasti ruske družbe, da tudi oni, ki se ni nikdar poglobil v minljivost vsega obstoječega, ali bolj znanstveno povedano: v zakonitost razvoja, mora zaslutiti nujnost spremembe. To nujnost sluti tudi Turgenjev — dasi poti osvoboditve ne vidi — ko popisuje na eni strani kmeta — tlačana, njegovo otopelost, ubito duševnost, nevednost, strahotno uboštvo, na drugi strani pa graščaka, kateremu je tlačan izročen na milost in nemilost in kateriga izžema, sam pa živi v razkošju in brezdelju, veseljači po gradovih in v prestolici ter je od režima deležen vseh mogočih privilegijev. Vsa nekdanja zao stalost ruskega naroda gre na rovaš tega sistema, ki se je moral zrušiti. Ta sistem se določno zrcali v nekaterih slikah iz „Lovčevih zapiskov“. Tako je na primer v „Upravniku“ prikazana vsa brezupnost položaja ruskega mušiča napram naj-

nižjemu nadrejenemu graščinskemu upravniku, ki je naravnost ostuden tip valpeta, človeka z najnevednejšimi lastnostmi: proti nižjim tiran in zver, proti višjim klečeplazec in ovaduh. Proti tej golazni, ki je našla v graščaku vrednega gospodarja, je bilo ljudstvo brez moči: kdor se je pritožil, so ga uničili.

Čeprav je tedanja ruska opozicijska inteligenca pokazala živo zanimanje za to knjigo in je predvsem ocenila njeno tendenco, vendar se mi zdi, da vrednosti lepih, pretresljivo tragičnih slik ni iskati v prvi vrsti v zadržanem ogorčenju, s katerim opisuje pisatelj usodni vpliv tlačanstva na tlačane in tlačitelje, na sužnje in gospode. Osvajajoči čar knjige diha iz poetične ubranosti, iz intimne, pristržne povezanosti s prirodo rodne zemlje ter iz rahle melanholije, ki spaja vse te vtise z dogodki s tendenčnim prizvokom: nasproti edinstveni ubrani krasoti in suvereni nadmoči prirode, ki navdaja človeško dušo z mirno, svojevrstno srečo, se ne moreš ubraniti spoznanja, da tisoči žive v trpljenju in ponižanju, ne da bi kdaj okusili samo žarek sreče.

Dočim prevladuje v „Lovčevih zapiskih“ popisovanje ruskega mužika in njegovo trpljenje ter skuša pisatelj odkriti skrite zaklade njegove duše, prikazuje v „Plemiškem gnezdu“ predvsem ruskega plemiča, in sicer njegov negativni tip, ki je prevladoval za časa Turgenjeva v tem stanu. To je človek, ki se izčrpuje v brezdelju, potovanjih, razmišljanju o estetskih problemih življenja, a je nespособen za realno udejstvovanje. V „Plemiškem gnezdu“ je podal znameniti ruski poetični realista čudovito uglasbeno simfonijo vseh onih tonov in slik, ki so mu polnili glavo in srce leto za leto. V njem je postavil diven nagrobnik kulturi ruskega podeželskega plemstva. Nekoliko obširni, a s toplo ljubeznijo pripovedovani uvod z galerijo junakovih prednikov izza konca 18. stoletja tvori interesantno vežo v te zaslanjene dvorce. Iz te patriarhalne družine izhaja junak Lavrecky, nad katerim se maščuje vzgoja od strani njegove čudaške okolice ter zapušča neizbrisne sledove na njegovem poznejšem življenju. Ko je bil komaj 16 let star, je že smatral njegov oče za svojo dolžnost, pravočasno navdati ga s prezirom do ženskega spola in „mladi špartanec s slabostjo v duši in s prvim puhom pod nosom, poln sokov, sil in krvi, si je že prizadeval, kazati se ravnodušnega, hladnega in osornega napram ženskam.“ In tako je moralo priti, da je s 25 leti občutil nepremagljivo slo po ljubezni, a si vsled svoje sramežljivosti ni upal pogledati nobeni ženski v oči. A ko ga je prijatelj seznanil z mladim dekletom iz boljše družbe, se je zaljubil v njo z vsem zadrževanim ognjem, ne da bi samo za hip pregledal hladno računajočo žensko, ki ga je popolnoma obvladala, vlačila s seboj po zabavah in na potovanja. Njej na ljubo se je odrekel vsakemu pozitivnemu delu. Ko je spoznal, da ga vara, se je ločil od nje in se zaljubil v svojo sorodnico, a ker je ni mogel poročiti, je smatral svoje življenje za zlomljeno in uničeno — s 37 leti. Tedaj je doživel notranji prelom, nehal je misliti na svojo lastno srečo, postaral se je ne le po obrazu, ampak tudi po duši. S 45 leti pa je vzklikal: „Pozdravljena, samotna starost! Dogori, brezkorisno življenje!“

Spričo take ravnodušnosti človek predvsem jasno začuti, da je ta rod moral propasti, ter razume, da je nova generacija nujno morala obsoditi njegovo brezsmotnost in pasivnost.

V „Plemiškem gnezdu“ nam pisatelj predstavi tudi svoj najboljši ženski tip, Lizo, za današnje pojme sicer preromantično in tudi morebiti premalo pozitivno, a vendar notranje čudovito skladno pojavo: osnovni ton njenega značaja je milina in dobrotja napram vsakomur; prizanesljiva je in ne obsoja nikogar, dasi jasno vidi zablode svojih najbližjih. Ko spozna, da ne more slediti svoji ljubezni, se odloči brez oklevanja za samostansko življenje. Ta sklep moremo povsem razumeti iz njene narave, ki bi ne zmogla nič polovičarskega: ljubezni, ki jo vso prevzame, se hoče posvetiti popolnoma, ali pa se ji popolnoma odreči; zakona iz konvencionalnosti taka narava ne prenese.

Vobče so v „Plemiškem gnezdu“ ženski tipi mnogo bolj pozitivni kot moški. Poleg Lize je Lavrickega žena Varvara Pavlovna naravnost izklesan lik Rusinje,

ki je bila med tedanjimi plemkinjami kaj pogosta pojava: sebična, samoljubna, kapriciozna, zapovedujoča ženska, ki mnogo bolje ve, kaj hoče, ko njen mož, katerega vlačí s seboj, ker ji je potreben kot družabni okvir, da krije z njim svoje zablode. Svoj bistri um uporablja edinole za izkoriščanje svoje okolice. Njen značaj je prikazan kot izredno skladen, vsa njena dejanja so s posebno doslednostjo utemeljena v njeni perfidni naravi. Dasi je to negativen tip glede na vrednost, je vendar povsem aktiven, brez najmanjšega oklevanja.

Prav tako izrazit človek je starka Marfa Timofejevna, ki se odlikuje po brezobzirni odkritosti in blagem srcu. A tudi dejanja Marje Dimitrijeвне kažejo kljub njeni omejenosti mnogo več aktivnosti, zlasti kadar gre za dosego kakega sebičnega smotra, kot pa večina moških, ki nastopajo v romanu.

Vse posebnosti, ki so značilne za Turgenjeva pisateljski talent in ki so posebno strnjene v teh dveh knjigah, morajo najti mnogo odmeva zlasti pri ženskih čitateljih. Popisovanje prirode ter ljudi kot družabne skupine in posameznih tipov, nekako instinktivno izogibanje ekstremov, poglobljanje v človeško dušo, mojstrsko opisovanje rahlih ljubezenskih zapletljajev, realizem z romantičnim prizvokom — to so značilnosti v teh knjigah, ki nudijo lahko čtivo umetniške vrednosti. Poleg tega pa odkriva Turgenjev zlasti v teh slikah tako jasno podobo svoje zemlje v tedanji dobi, da ne more nihče mimo njega, kdor hoče spoznati in razumeti razvoj Rusije tekom zadnjega pol stoletja; kajti vse dogajanje na svetu ima svoje vzroke, a kdor hoče razumeti dogodke, mora poznati tudi vzroke.

Izbira prav teh dveh knjig Turgenjeva je prav posrečena. Kot prva knjiga je izšlo „Plemiško gnezdo“ v prevodu Jožeta Arka, drugo knjigo, „Lovčeve zapiske“, pa so prevedli Bogomil Vdovič, Marija Kmetova in Janez Rožencvet. Za lajka, oziroma za čitatelja, ki išče v knjigi predvsem vsebino, tendenco in smer ter je njegov estetski užitek v instinktivnem, spontanem doživljanju blaglasja jezika, je vsekakor prevod druge knjige boljši, tudi se bo bolj spojil z našo književnostjo, ker je jezik bolj sočen in naš.

Prav zelo primerna sta oba predgovora, ki se med seboj spopolnjujeta in ki pričata, da je prvega (v Plemiškem gnezdu) napisal jezikoslovec, drugega pa socij. log. Prvi nam prikaže pisatelja kot umetnika in, prav kolikor je potrebno, kot človeka, drugi pa podaja socijološko pojasnilo ne samo slik v „Lovčevih zapiskih“, ampak najrazličnejših del Turgenjeva vobče ter njegovo zadržanje napram vsemu tedanjemu družabnemu dogajanju v Rusiji. —

Te vrste gotovo nimajo namena, prikazati literarno-estetsko oceno, temveč so samo vtisi, ki jih puščata obe knjigi v človeku, ki skuša razumeti literarne proizvode kot odraz vsakokratnih družabnih pojavov ali kot odsev dobe, v kateri je pisatelj živel.

Angela Vodetova

Maryša Šarecká-Radoňová: Z kulturních dějin lidstva. Renesansa in barok. V treh zaporednih letih je izdala Šarecká tri obsežne knjige svojega ogromnega dela: „S kulturne zgodovine človeštva“: l. 1951. Starověk, l. 1952. Středověk, l. 1953. Renaissance a barok. Vsaka knjiga ima okoli 600 strani.

Vsaka doba v razvoju kulture je zanimiva, ali iz suhoparnih znanstvenih knjig ne more vsakdo spoznati duha te ali one dobe. V knjigah Maryše Šarecké pa vidimo žive postave znamenitih ljudi, jasne slike iz življenja na ulici, doma, v trgovini, v ateljejih umetnikov, v salonih odličnih žen i. t. d. V zadnji knjigi, Renesansa in barok, vidimo, kako je procvitalo življenje v raznih kulturnih panogah. Evropcem ni več zadostovala Evropa, zato so potrebovali novih zemljin in pisateljica realistično slika pohlep Evropecev in propad kulturnega življenja ameriških domorodcev, njih suženjstvo in izumiranje.

Vsaka stran knjige je prekrasna slika resničnega življenja tiste dobe: medicajska Firenze, kjer vsak zasebnik priznava humanistične ideale in kjer krasi življenje ljubezniv krog inteligentnih žen; Vatikan s krvavo vlado rodbine Borgia, renesančni dvor in inkvizicijske Benetke;

Stara Praga pred belogorsko bitko z veselim procvitom slovanske kulture in temno zmago jezuitov;

Nizozemska v dobi bogatega patricijata in zlate dobe umetnosti;

Francoska, Versailles, solnčni kralj, vse s prekrasno zunanostjo in umazano notranjostjo;

Angleška pod Stuartovci in favoriti;

Rusija s Petrom Velikim, civiliziranim barbarom, početnikom kulturnega in političnega razvoja v Rusiji.

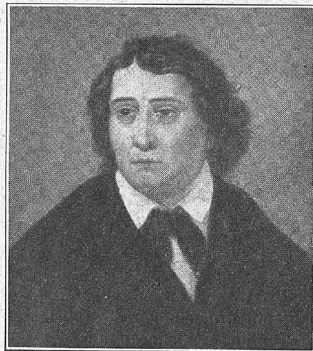
Res monumentalno delo, ki je v čast pisateljici.

Po M. Omeljčenkovi.

Ernestina Jelovškova in France Levstik. O Prešernovi hčeri imamo danes že jasno in določno podobo. Beda, ki sta jo prenašali z materjo, je izoblikovala njen značaj: že v zgodnjih letih je bila občutljiva, ponosna in borbena. Z materjo sta si ostali tuji vse življenje. Tudi po njeni smrti se je morala še boriti za obstanek, kar je vplivalo na njeno duševno življenje. Radi zagrenjenosti in osamljenosti, ki sta ji bili stalen delež v življenju, se je živo oklepala skromnih spominov na Prešerna. Ernestina je imela po očetu lepe duševne zmožnosti, toda nepopolna

Ernestina Jelovškova — Prešernova hči

France Prešeren

izobrazba in njena življenjska pot so zavirale razvoj njenih moči. Vse to je razvidno iz njenih pismenih sestavkov, ki se po večini tičejo njenega očeta. S svojimi spomini je mnogo prispevala k spoznavanju našega Pesnika. Očetovo podobo je olupševala tako zelo, da je pri tem bila kdaj tudi enostranska in brezobzirna, celo proti svoji lastni materi. Plemenitih nagibov pa ji spričo vsega tega ni mogoče odrehati.

K spoznavanju Ernestine Jelovškove smo dobili nov prispevek Marje Boršnikove: „Francè Levstik in Prešernova hči“. (Levstikov zbornik. Izdal in založil „Slavistični klub“ na univerzi v Ljubljani 1933. Str. 301 do 331.) Avtorica, ki je objavila o Ernestini temeljit članek v Ženskem Svetu 1926, in v Slovenskem bibliografskem leksikonu, podaja v prvem delu razpravo o stikih med Levstikom in Jelovškovo, v drugem delu pa objavlja v celoti njene spomine na Levstika, ki jih je napisala l. 1888. Ti spomini, napisani v nemščini, so važen vir za poznavanje Levstikovih zadnjih let in njegovega dela za študij in izdajo Prešernovih pesmi. Sestavek je pisan mnogo bolj mirno, skladno in brez motečih primesi, kakor spomini na Prešerna.

Fran Levstik

Francè Levstik se je v svojem naporu za obnovo in utrditev slovenske kulture lotil tudi podrobnega preiskavanja Prešernovega življenja in njegove umetnosti, zavedajoč se, da je Prešeren eden glavnih vogelnih kamnov naše kulture. Ko se je l. 1877. osebno seznanil z Ernestino, si je kmalu vedel pridobiti njeno zapuščinsko in spominsko gradivo, nanašajoče se na očeta. Obljubil ji je, da bo izdal njegove pesmi njej v korist. Toda to prizadevanje se je vleкло dolga leta in vključno mnogemu rotnjenju Ernestinemu — nekoč je celo grozila s samomorom — ni uspelo. Ernestina je živila v obupnih razmerah, kar je Levstik dobro čutil ter ji je želel pomoči. Njegovo delo pa je bilo tako vsestransko, v zvezi s Prešernom pa tako podrobno in težavno, da mu radi svoje občutljivosti in drugih težav ni mogel biti kos. Za nekaj časa je nastal med njima celo razdor radi tega neuspeha.

V svojih spominih na Levstika poroča Ernestina tudi o tem, kako je Levstik na njeno prošnjo skrbel za bolnega pesnika Cimpermana; zabeležila je nekaj Levstikovih izjav o tedanji slovenski literaturi (nezadovoljstvo ob Gregorčičevi „Človeka nikar“ in Stritarjevi „Nazaj“). V Spominih se je ohranil marsikak migljaj glede na Levstikovo tvorstvo in njegov značaj. Obenem pa odkrivajo dokaj lepih strani v življenju Prešernove hčere.

Vera Dostalova.

Obzornik

Enake pravice — enake dolžnosti. Parlament v severnoameriški državi Illinois je izdelal zakon, da mora v braku, ki je ločen po krivdi žene, skrbeti za ločenega moža tudi žena, če se sam brez lastne krivde ne more preživljati. Umevno pa je, da more izdati tak zakon samo država, ki daje ženam popolno možnost za poklicno udejstvovanje. Po vseh drugih ameriških državah je doslej samo mož zakonito dolžan vzdrževati ločeno ženo.

Čsl. ministrstvo prosvete je izdalo odlok, da se morajo vse profesorice in učiteljice, ki spadajo v območje prosvetnega ministrstva, v osebnem in pismenem uradnem občevarju nazivati z naslovom „gospa“. S tem je tudi v občevarju gojencev in roditeljev z učiteljicami in profesoricami odpravljen naziv „gospodična“ za neporočene in naziv „milostljiva“ za poročene žene.

Nov dokaz. Pred kratkim so v Avstriji uzakonili novo besedilo, s katerim se zaprisegajo državni pravniki ob nastopu službe. Dosedaj so bile v zaprisežni formuli besede: „s svojo možko besedo“ (mit meinem Manneswort). Ker so pa sedaj tudi žene državne pravnice, bi ne bilo prejšnje besedilo več primerno, zato so ga sedaj izpremenili tako, da je primerno za prisego obeh spolov: „pri moji vesti“ (bei meinem Gewissen).

V Washingtonu so v vojnem ministrstvu odpustili 45 uradnic, ki so poročene z državnimi uradniki. Časopis „Enaka pravica“ ostro obsoja to postopanje, češ, če bi te uradnice ne bile poročene z državnimi uradniki, ampak z bančnimi ravnatelji, bi gotovo lahko ostale v službi! Tudi ženske zveze nastopajo proti temu, da bi se gospodarska kriza začela odpravljati pri ženskah s kratenjem njih pri-

dobitnega dela in bi se pri tem nedogledno število žen uvrščalo med brezposelne. Namesto da bi visoko plačanim uradnikom odtegovali od plače, pa neštetim družinam jemljejo polovico potrebnih dohodkov, ki jih moreta doseči le oba, mož in žena, z lastnim delom.

Kristina Goriškova — diplomirana pilotka. Ponosni so nanjo njeni rojaki Stičani na Dolenjskem. Ko je bil lani v Ljubljani letalski dan, se ga je udeležila tudi Tinca Goriškova. Med potjo je krožila z letalom v velikih lokih nizko nad Stično, kjer imajo Goriški v svoji lasti posestvo Brezovec rod za rodom že 500 let. Stičani so stali na polju in na cesti in strmeli v plavajoče letalo, ki ga je tako spretno vodila njih rojakinja. Ne morejo je pozabiti.

Goriškova je po poklicu telefonistka pri glavnem telefonu v Beogradu in je obiskovala pilotsko šolo beograjskega Aerokluba. Da je bilo v tem šolanju združenih mnogo težav, si lahko mislimo. Dan za dnem je morala hoditi od napornega dela na letališče v Zemun in se pridno vaditi. Imeti je morala mnogo poguma in tudi vztrajnosti, ker si je bilo treba osvojiti cele sklade teoretičnega in praktičnega znanja. Premostiti je morala mnogo denarnih težkoč, saj ni malenkost, plačevati šolanje in vse drugo samo od prejemkov današnje uradnice. Sicer pa je bila Brezovška Tinca že od malega tako vztrajna. Dovršila je samo trirazredno osnovno šolo v Stični, potem pa je sama študirala in se pripravila za izpit čez meščansko šolo. Ko je dobila kasneje službo na pošti v Beogradu, je prosila starše za podporo, da bi študirala še avijatiko. Starši ji želje niso izpolnili, češ, „saj se bo ubila“. Z lastno varčnostjo in vztrajnostjo je dosegla svoj cilj. Prav tako se je izkazala tudi v pogumu. Še predno je bil določen dan njenega izpita, se je prel očmi svojega učitelja dvignila sama z letalom v zrak. — Tako je pravzaprav ona prva Jugoslovanka, ki samostojno leta.

Očividec opisuje njen diplomski izpit takole: Pred navzočo vojaško komisijo, ki jo je dolčila komanda zrakoplovstva, je gospodična napravila teoretski izpit. Vršiti bi se moral še praktični izpit. Lil je dež in divjal je veter. Pa to ni motilo niti komisije, niti Goriškove. Stopila je v letalo in še predno je zabrněl motor, se je iznova usul močan dež, lilo je kakor iz škafa. Letalo se je dvignilo in poletela je z njim visoko, naravnost v oblake, ki so postajali vedno temnejši. Močan veter je butal v letalo in ga preobračal, a obdržala ga je v ravnotežju; izvedla je polet kakor je treba in se z vsemi finesami in obrati spustila na zemljo, prav na ono mesto, ki ga ji je določila komisija. Zavladalo je nepopisno veselje. Komisija ji je vsa navdušena podelila odlično oceno.

Njen učitelj Kotarac je izjavil, da je Goriškova prekosila svoje moške tovariše. Leti, je dejal, brezhibno, odlično in ima aparat v popolni oblasti od časa, ko se dvigne, do tedaj, ko zopet pristane na zemlji. Vztrajni in pogumni prvi jugoslovanski pilotki naše iskrene čestitke!

St.

VSEBINA 2. ŠTEVILKE

Pod Dalmatinskim solncem — Nadaljevanje — (Maša Slavčeva)

Saveta — Konec — (Milica Ostrovska-Šaup)

Pred 25 leti... (Marija Vera)

Marija Vera (Maša Slavčeva)

Za odpravo prostitutcije (Angela Vodetova)

Suknja (Vida Tauferjeva)

Književnost in umetnost: Ivan S. Turgenjev: Lovčevi zapiski, Plemiško gnezdo (Angela Vodetova); Maryša Šarecká-Radoňová: Z kulturních dějin lidstva (po M. Omeljenkovi); Ernestina Jelovškova in France Levstik (Vera Dostalova)

Obzornik

Priloge: Naš dom — Ročna dela — Krojna pola

(Modna priloga bo izšla prihodnji mesec.)

Ženski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina Din 64.—, polletna Din 32.—, četrtletna Din 16.—, za Italijo L 20.—, za U. S. A. Dol. 2.—, za Avstrijo Sch. 10.—, ostalo inozemstvo Din 85.—, Posamezna štev. Din 6.—.

Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ulici 12/II. — Izdaja Konzorcij „Ženski Svet“ v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Marica Bartolova.

Tiskali J. Blasnikovi nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani.
Odgovoren L. Mikuš.

Darovi za tiskovni sklad.

Gospa V. Z. Din 32 za siromašno J. K., ki sama ne more plačati lista. Viktorija Zigon Din 4; Amalija Kelbl Din 6; Anny Prosen Din 3; Rezi Plavc Din 6; Ljudmila Pirnat Din 5; Marija Dujmovič Din 2; Ivana Rigler Din 1; Julka Gorišek Din 8; Pavla Drašler Din 4; Minka Košenina Din 4; Olga Kabaj Din 2; Francka Lah Din 4; Justi Benedik Din 4; Gusta Janežič Din 2; Visnik Ana Din 1; Zalka Gorenc Din 2; Lida Martelanc Din 5; Mimica Pajkova Din 2; Marija Čebulj Din 6; Marija Juvan Din 6; Natalija Tomšič Din 16; Mara Kuzmin Din 3; Marjana Bucik Din 20; Alojzija Rupnik Din 8; Marica Kos Din 2; Jerica Hubad Din 4; Ana Perko Din 6; Marjeta Kos Din 1; Marija Zmerzlak Din 1; Ljubica Orbanič Din 2; Pavla Škerjanc Din 3; Urška Perić Din 6; Zora Kružič Din 6; Pepca Skok Din 2; Jakopič Fani Din 1; Justina Senčar Din 3; Marija Simič Din 1; Anica Alič Din 4; Slava Vakselj Din 4; Mimi Privšek Din 6; Minka Čuk Din 1; Jožica Kuntarič Din 1; Slavica Zaman Din 8; Tončka Deržaj Din 4; Augusta Pintar Din 4; Mica Zirer Din 4; Julija Skok Din 2; Draga Kodrič Din 1; Lojzka Bon Din 1; Lojzka Zupan Din 4; Fani Grčar Din 4; N. N. Din 4; Betka Oblak Din 6; Sabina Vodopivec Din 15; Tinica Drnovšek Din 6; Dr. Roza Rupnik Din 6; Nežka Grimsičar Din 2; Marija Rasteger Din 6; Marica Brenčič Din 6; Justi Čekada Din 1; Izabela Ferjan Din 3; Beti Jelenko Din 6; Ela Vanečič Din 1; Angela Merslavič Din 6; Tilka dr. Jenkova Din 6; Justina Hvala Din 6; Anica Hočevar Din 2; Dolores Škerjanc Din 8; Marica Pregrad Din 6; Albina Stiglič Din 6; Danica Smolej Din 6; Anica Pavšek Din 3; Lucija Gabršček Din 6; Slava Zajc Din 2; Hida Mihelčič Din 2; Ivanka Milič Din 3; Valentina Rež Din 1; Anica Keber Din 6; Milka Turk Din 6; Ivanka Turnšek Din 3; Mara Majhenič Din 6; Josipina Smolej Din 1; Anica Urbanič Din 6; Marija Domicelj Din 6; Anica Berlič Din 6; Zora Demarin Din 4. — Iskrena hvala vsem cenj. darovalkam.

Ljubitelji dece!

Išče se poročen upokojenec, ki bi bil pripravljen prevzeti dečje okrevališče. Pojasnila daje „Kolo jugoslovanskih sester“ v Mežici.

Gospodinje!

Skrbite za bodočnost svojih otrok, za svojo starost, za hčerkinu doto! Z malimi tedenskimi prihranki nabereite v nekaj letih velike zneske.

Za Vaše prihranke v **Mestni hranilnici ljubljanski** (Prešernova ulica 3)

jamči mesto Ljubljana z vsem Vam dobro znanim premoženjem: 51 velikih hiš, 19 vil, elektrarno, plinarno, vodovodom, klavnico itd., ter vso davčno močjo. Izguba izključena.

Vloge Mestne hranilnice znašajo nad 420.000.000—Din, rezerve nad 11 milijonov. Vloge sprejema od 8.—12. in za zunanje vlagatelje tudi po čerkovnih položnicah. Ček. račun št. 10.533. Telefon št. 20-16 in 26-16. Domači hranilniki za otroke. **Ugodno obrestovanje.**

Gospodinje, kupujte pri

B. ŽILIČ,

trgovina z železnino, porcelanom in steklenino,
Ljubljana, Dunajska c. 11., poleg „Figovca“

vse gospodinske potreščine, kuhinjsko posodo, emajlirano in aluminjasto, porcelan, steklenino, razne moderne stroje za kuhinjo, jedilni pribor, karnise i. t. d.

Velika zaloga pletilne volne vseh barv

Prvovrstno pristno volнено sukno za
moške obleke, damske plašče in kostume

VI. Teokarović, Ljubljana, Gradišče 4

STARA REŠNICA JE,

DA NAJLEPŠE TISKOVINE ZA RES SOLIDNE CENE,
VEČBARVNE LITOGRAFIJE IN VSE KARTONAŽNE IZDELKE
IZDELUJE SAMO UNIVERZ. GRAFIČNI ZAVOD

J. BLASNIKA NASL. D.D.
LJUBLJANA, BREG 10-12